

Березюк О.С., Панасюк І. Роль педагогічних технологій в формуванні інтелектуальних здібностей // Тенденції модернізації національних освітніх систем: збірник наукових праць / за ред. О.С. Березюк, О.М. Власенко. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 158 с.

О. С. Березюк,
канд. пед. наук, професор
Ірина Панасюк,
студентка ННІ філології та журналістики
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ФОРМУВАННІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ

Державна національна програма «Освіта» акцентує увагу на вирішенні пріоритетного завдання освітянської галузі – «створення життєздатної системи безперервного навчання і виховання для досягнення високих освітніх рівнів, забезпечення можливостей постійного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації» [2, с.6].

Це вимагає від педагогічної науки переосмислення та дослідження цілого ряду педагогічних проблем. Зокрема, ні наука, ні школа до сьогодні не надавали необхідної уваги технології педагогічної праці, хоча професійна культура вчителя – це, перш за все, культура технологічна.

Сьогодні панує соціальне замовлення на впровадження та пошук нових освітніх технологій.

Більшість технологій за своєю метою, змістом, застосувальними методами і засобами мають достатньо багато схожого і за цими загальними ознаками можуть бути об'єднані у декілька узагальнених груп.

Виділяються такі групи педагогічних технологій: за рівнем застосування; за філософською основою; за ведучим фактором психічного розвитку; за концепцією засвоєння; за орієнтацією на особистісні структури; за організаційними формами; за типом управління пізнавальною діяльністю; за підходом до дитини; за переважаючим (домінуючим) методом; за напрямком модернізації існуючої традиційної системи; за категорією тих, хто навчається [3, с. 36].

Педагогічна технологія передбачає такі основні ланки: а) мету навчання в сучасній школі; б) основні завдання навчання особистості; в) удосконалення змісту освіти відповідно до розвитку будівництва незалежної України, втілення в життя програми освіти на ХХІ століття; г) забезпечення навчального процесу необхідними засобами навчання; д) форми навчання та виховання особистості в процесі пізнавальної діяльності учнів.

Таким чином, названі вище основні ланки є діалектично взаємозв'язані

між собою і складають основну структуру педагогічних технологій, що спрямовані на інтелектуальний розвиток особистості в національній школі [5, с. 36]. Вчитель може і повинен проявляти творчий підхід до своєї справи, ініціативу, методичну творчість на науковій основі, застосовувати у своїй діяльності такі технології навчання, які допомогли б створити умови для реалізації індивідуальності кожного учня; дати можливість дитині спробувати себе в різних видах діяльності, набути вмінь, які стануть основою самопізнання виявлення і розвитку творчого потенціалу, а також розв'язати одну з найважливіших проблем сучасності освіти – формування інтелектуальних здібностей особистості.

Вільне спілкування на уроці, висловлювання власної думки, активізація пізнавальної діяльності, повага до оточуючих – необхідні умови, які забезпечують ефективність етнопедагогічних засобів, що сприяють формуванню інтелектуальних здібностей у школярів.

До педагогічних технологій, що сприяють формуванню інтелектуального розвитку, належить технологія групової навчальної діяльності.

У психолого-педагогічній літературі немає єдиного підходу до визначення групової навчальної діяльності. На думку Пехоти О.М., групова навчальна діяльність – це форма організації навчання в малих групах учнів, об'єднаних загальною навчальною метою при опосередкованому керівництві вчителем і в співпраці з учнями [4, с. 74].

Учитель в груповій навчальній діяльності керує роботою кожного учня опосередковано, через завдання, які він пропонує групі. Стосунки між учнями та учителем набувають характеру співпраці, тому що педагог безпосередньо втручається у роботу груп в тому разі, якщо в учнів виникають запитання і вони самі звертаються за допомогою до вчителя. Це їхня спільна діяльність. Групова навчальна діяльність на відміну від фронтальної та індивідуальної, не ізолює учнів один від одного, а навпаки, дозволяє реалізувати природне прагнення до спілкування, взаємодопомоги і співпраці.

Психолого-педагогічні дослідження свідчать, що групова навчальна діяльність сприяє формуванню інтелектуального розвитку школяра, умінню доводити і відстоювати свою точку зору, а також прислуховуватися до думки товаришів, культурі ведення діалогу, відповідальності за результат своєї праці.

При використанні технології групової навчальної діяльності учні показують високі результати засвоєння знань, формування вмінь. Пояснюється це тим, що «в цій роботі слабкі учні виконують за обсягом будь-яких вправ на 20 – 30% більше, ніж у фронтальній роботі. Групова форма роботи сприяє також організації більш ритмічної діяльності кожного учня» [4, с. 74].

Технологія групової навчальної діяльності корисна на всіх етапах уроку, особливо під час перевірки домашнього завдання, закріплення знань, застосування їх на практиці, де допомога дорослого вже не потрібна. Групова

навчальна діяльність сприяє підвищенню успішності молодших школярів, вирішує багато виховних і розвивальних завдань. Зокрема, це успішне, швидке включення дитини у навчальну діяльність, формування самооцінки та саморегуляції, уміння пристосовуватися до темпу роботи групи, формування у школярів позитивного ставлення до навчання, підготовка учнів до спілкування. Ця технологія показує, як можна покращити результати навчальної діяльності учнів, залучаючи школярів до активної інтелектуальної діяльності, до співпраці учителя з учнем під час уроку [1, с. 6].

Модель розвивального навчання розрахована на вдосконалення інтелектуальних процесів з урахуванням можливостей кожної дитини. Цією моделлю передбачається реалізація таких етапів: формування в учнів мотивів навчання, позитивного ставлення до нього; оволодіння новою інформацією, що являє собою пізнавальну діяльність школярів, спрямовану на опанування нових знань та способів навчальних дій; відтворення учнями засвоєного матеріалу; формування вмінь та навичок у стандартних і нових умовах; узагальнення знань, умінь та навичок на творчому рівні [4, с.100].

Навчальна діяльність дитини формується під впливом потреб, які, в свою чергу, реалізуються в мотивах. Провідними потребами, що визначають позитивне ставлення учнів до навчання є прагнення до інтелектуальної активності, самостійного здобуття знань та свідомого оволодіння раціональними способами інтелектуальної роботи, намагання пов'язати теоретичні положення з практикою і навпаки.

Мотивами, які свідчать про позитивне ставлення до навчальної діяльності є пізнавальні інтереси; впевненість у необхідності різнобічної освіти; усвідомлення навчальної діяльності як суспільно вагомої; особиста зацікавленість та інші.

Перелічені потреби та мотиви не розвиваються стихійно, а формуються у практиці навчання вчителем на кожному уроці. І щоб вирішити цю проблему, вчителю необхідно організовувати свою діяльність за такою програмою навчання:

- а) вийти за межі встановленої програми;
- б) дати учню змогу займатися тими видами діяльності, які викликають у нього найбільший інтерес, самостійно визначити інтенсивність та обсяг діяльності;
- в) допомагати учню поставити перед собою завдання та оволодіти необхідними методами і навичками їх застосування;
- г) працювати з класом, починаючи зі стартової діагностики з предмета;
- д) визначити типи завдань для різних груп учнів.

Модель розвивального навчання зручна для школярів, бо дає право вибору завдань і виховує в неї почуття відповідальності за свій вибір.

Готуючись до кожного уроку, вчитель повинен продумувати та організовувати так навчальну діяльність, щоб: відбувався розвиток процесів сприйняття; учні оволодівали всім; в школярів поступово нагромаджувався індивідуальний досвід пошукової діяльності; розвивалася уява; формувалися

якості, потрібні для комбінування, конструювання, перетворення.

Література

1. Барабаш О. Організація групової роботи на уроках української мови та математики // Початкова освіта. – 2007. – №33-34. – С. 6.
2. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). К., 1994. – С.6.
3. Макарова Т. В. Педагогические теории, системы и технологии обучения. – Киров, 1997. – С. 36.
4. Освітні технології : Навч.-методичний посібник. За ред.. Пехоти О. М. – К., 2001. – 256 с.
5. Падалко О. С., Нісімчук А. М. та ін.. Педагогічні технології. К., 1995. – С.36, 128-131.